

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum ignorantia sit peccatum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

sed in quantum est actus quidam, habet aliquod bonum, saltem apparens pro fine, & ita ex parte actus potest esse causa & finalis, & effectiua alterius peccati, licet, non ex parte inordinationis. materiam autem habet peccatum non ex qua, sed circa quam, forma autem habet ex fine. Et ideo secundum quatuor genera causarum peccatum potest dici causa peccati, ut dictum est.*

In corp. ar.

AD SECUNDUM Dicendum, quod peccatum est imperfectum imperfectione morali ex parte inordinationis, sed ex parte actus potest habere perfectionem naturae, & secundum hoc potest esse causa peccati.

AD TERTIUM Dicendum, quod non omnis causa peccati est peccatum, unde non oportet quod procedatur in infinitum, sed potest perueniri ad aliquod peccatum, cuius causa non est aliud peccatum.

Super quest septuage sima, extra articulo primum.

QVAESTIO LXXVI.

De causis peccati in speciali, in quatuor articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de causis peccati in speciali.

Et primo, de causis interioribus peccati. Secundo, de exterioribus. Tercio, de peccatis, quae sunt causa aliorum peccatorum.

Prima autem consideratio secundum praemissa erit tripartita: nam primo agetur de ignorantia, quae est causa peccati ex parte rationis.

Secundo, de infirmitate seu passione, quae est causa peccati ex parte appetitus sensitui.

Tercio, de malitia, quae est causa peccati ex parte uoluntatis.

CIRCA primum quaeruntur quatuor.

Primo, Vtrum ignorantia sit causa peccati.

Secundo, Vtrum ignorantia sit peccatum.

Tercio, Vtrum totaliter a peccato excuset.

Quarto, Vtrum diminuat peccatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ignorantia possit esse causa peccati.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod ignorantia non possit esse causa peccati, quia quod non est, nullius est causa: sed ignorantia est non ens, cum sit priuatio quaedam scientiae, ergo ignorantia non est causa peccati.

2 Praet. Causae peccati sunt accipiendae ex parte conuersionis, ut ex supradictis patet. sed ignorantia uidetur respicere auersionem, ergo non debet poni causa peccati.

3 Praet. Omne peccatum in uoluntate consistit, ut supra dictum est, sed uoluntas non fertur nisi in aliquod cognitum: quia bonum apprehensum est obiectum uoluntatis, ergo ignorantia non potest esse causa peccati.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libro de natura & gratia, quod quidam per ignorantiam peccant.

RESPON. Dicendum, quod secundum Philosophum in 8. Physic. causa mouens est duplex, una per se, & alia per accidens. Per se quidem est, quae propria uirtute mouet, sicut generans est causa mouens generatum, & leuia. Per accidens autem sicut remouens prohibens, uel sicut ipsa remotio prohibens, & hoc modo ignorantia potest esse causa actus peccati: est priuatio scientiae perficientis rationem, quae prohibet actum peccati, in quantum dirigit actus humanos.

Considerandum est autem, quod ratio secundum duplicem scientiam est humanorum actuum directiua scilicet secundum scientiam uniuersalem & particularem. Conferens enim de agendis, utitur quodam syllogismo, cuius conclusio est iudicium, seu electio, uel operatio; actiones autem in singularibus sunt. Unde conclusio syllogismi operatiui est singularis. Singularis autem propositio non concluditur ex uniuersali, nisi mediante aliqua propositioe singulari: sicut homo prohibetur ab actu parricidii per hoc, quod scit patrem non esse occidendum, & per hoc quod scit hunc esse patrem. Vtriusque ergo ignorantia potest causare parricidium acti, scilicet uniuersalis principii, quod est quaedam regula rationis, & singularis circumstantiae. Unde patet, quod non quilibet ignorantia peccantis est causa peccati, sed illa tantum quae tollit scientiam prohibentem actum peccati. Unde si uoluntas alicuius esset sic disposita, quod non prohiberet ab actu parricidii, etiam si patrem agnosceret, ignorantia patris non est huic causa peccati, sed cum comitanter se habet ad peccatum: & ideo talis non peccat propter ignorantiam, sed peccat ignorans, secundum Philosophum in 3. Ethic.*

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non ens potest esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibens.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut scientia, quae tollit ignorantiam, respicit peccatum ex parte conuersionis, ita etiam ignorantia ex parte conuersionis est causa peccati, ut remouens prohibens.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod est quantum ad omnia ignotum, non potest ferri uoluntas: sed si aliquid est secundum aliquod notum, & secundum aliquid ignotum, potest uoluntas illud uelle, & hoc modo ignorantia est causa peccati, sicut si aliquis scit hunc quem occidit, esse hominem, & nescit eum esse patrem: uel cum aliquis scit aliquem esse deum, & nescit tamen eum esse deum.

luntate consistit, ut supra dictum est; sed uoluntas non fertur nisi in aliquod cognitum: quia bonum apprehensum est obiectum uoluntatis, ergo ignorantia non potest esse causa peccati.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libro de natura & gratia, quod quidam per ignorantiam peccant.

RESPON. Dicendum, quod secundum Philosophum in 8. Physic. causa mouens est duplex, una per se, & alia per accidens. Per se quidem est, quae propria uirtute mouet, sicut generans est causa mouens generatum, & leuia. Per accidens autem sicut remouens prohibens, uel sicut ipsa remotio prohibens, & hoc modo ignorantia potest esse causa actus peccati: est priuatio scientiae perficientis rationem, quae prohibet actum peccati, in quantum dirigit actus humanos.

Considerandum est autem, quod ratio secundum duplicem scientiam est humanorum actuum directiua scilicet secundum scientiam uniuersalem & particularem. Conferens enim de agendis, utitur quodam syllogismo, cuius conclusio est iudicium, seu electio, uel operatio; actiones autem in singularibus sunt. Unde conclusio syllogismi operatiui est singularis. Singularis autem propositio non concluditur ex uniuersali, nisi mediante aliqua propositioe singulari: sicut homo prohibetur ab actu parricidii per hoc, quod scit patrem non esse occidendum, & per hoc quod scit hunc esse patrem. Vtriusque ergo ignorantia potest causare parricidium acti, scilicet uniuersalis principii, quod est quaedam regula rationis, & singularis circumstantiae. Unde patet, quod non quilibet ignorantia peccantis est causa peccati, sed illa tantum quae tollit scientiam prohibentem actum peccati. Unde si uoluntas alicuius esset sic disposita, quod non prohiberet ab actu parricidii, etiam si patrem agnosceret, ignorantia patris non est huic causa peccati, sed cum comitanter se habet ad peccatum: & ideo talis non peccat propter ignorantiam, sed peccat ignorans, secundum Philosophum in 3. Ethic.*

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non ens potest esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibens.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut scientia, quae tollit ignorantiam, respicit peccatum ex parte conuersionis, ita etiam ignorantia ex parte conuersionis est causa peccati, ut remouens prohibens.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod est quantum ad omnia ignotum, non potest ferri uoluntas: sed si aliquid est secundum aliquod notum, & secundum aliquid ignotum, potest uoluntas illud uelle, & hoc modo ignorantia est causa peccati, sicut si aliquis scit hunc quem occidit, esse hominem, & nescit eum esse patrem: uel cum aliquis scit aliquem esse deum, & nescit tamen eum esse deum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non ens potest esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibens.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut scientia, quae tollit ignorantiam, respicit peccatum ex parte conuersionis, ita etiam ignorantia ex parte conuersionis est causa peccati, ut remouens prohibens.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod est quantum ad omnia ignotum, non potest ferri uoluntas: sed si aliquid est secundum aliquod notum, & secundum aliquid ignotum, potest uoluntas illud uelle, & hoc modo ignorantia est causa peccati, sicut si aliquis scit hunc quem occidit, esse hominem, & nescit eum esse patrem: uel cum aliquis scit aliquem esse deum, & nescit tamen eum esse deum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non ens potest esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibens.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut scientia, quae tollit ignorantiam, respicit peccatum ex parte conuersionis, ita etiam ignorantia ex parte conuersionis est causa peccati, ut remouens prohibens.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod est quantum ad omnia ignotum, non potest ferri uoluntas: sed si aliquid est secundum aliquod notum, & secundum aliquid ignotum, potest uoluntas illud uelle, & hoc modo ignorantia est causa peccati, sicut si aliquis scit hunc quem occidit, esse hominem, & nescit eum esse patrem: uel cum aliquis scit aliquem esse deum, & nescit tamen eum esse deum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non ens potest esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibens.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut scientia, quae tollit ignorantiam, respicit peccatum ex parte conuersionis, ita etiam ignorantia ex parte conuersionis est causa peccati, ut remouens prohibens.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod est quantum ad omnia ignotum, non potest ferri uoluntas: sed si aliquid est secundum aliquod notum, & secundum aliquid ignotum, potest uoluntas illud uelle, & hoc modo ignorantia est causa peccati, sicut si aliquis scit hunc quem occidit, esse hominem, & nescit eum esse patrem: uel cum aliquis scit aliquem esse deum, & nescit tamen eum esse deum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non ens potest esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibens.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut scientia, quae tollit ignorantiam, respicit peccatum ex parte conuersionis, ita etiam ignorantia ex parte conuersionis est causa peccati, ut remouens prohibens.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod est quantum ad omnia ignotum, non potest ferri uoluntas: sed si aliquid est secundum aliquod notum, & secundum aliquid ignotum, potest uoluntas illud uelle, & hoc modo ignorantia est causa peccati, sicut si aliquis scit hunc quem occidit, esse hominem, & nescit eum esse patrem: uel cum aliquis scit aliquem esse deum, & nescit tamen eum esse deum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non ens potest esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibens.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut scientia, quae tollit ignorantiam, respicit peccatum ex parte conuersionis, ita etiam ignorantia ex parte conuersionis est causa peccati, ut remouens prohibens.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod est quantum ad omnia ignotum, non potest ferri uoluntas: sed si aliquid est secundum aliquod notum, & secundum aliquid ignotum, potest uoluntas illud uelle, & hoc modo ignorantia est causa peccati, sicut si aliquis scit hunc quem occidit, esse hominem, & nescit eum esse patrem: uel cum aliquis scit aliquem esse deum, & nescit tamen eum esse deum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non ens potest esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibens.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut scientia, quae tollit ignorantiam, respicit peccatum ex parte conuersionis, ita etiam ignorantia ex parte conuersionis est causa peccati, ut remouens prohibens.

AD TERTIUM dicendum, quod illud quod est quantum ad omnia ignotum, non potest ferri uoluntas: sed si aliquid est secundum aliquod notum, & secundum aliquid ignotum, potest uoluntas illud uelle, & hoc modo ignorantia est causa peccati, sicut si aliquis scit hunc quem occidit, esse hominem, & nescit eum esse patrem: uel cum aliquis scit aliquem esse deum, & nescit tamen eum esse deum.

In far. 3. cor. & s. di. 49. ar. 1. co. & ad 3. & mai. q. 3. ar. 6. p. co. & q. 7. co. fm. & ad sextum.

q. 75. art. 1.

Secundus articulus in Secunda secunda ubi de negligentia

Super quaestione articulum secundum.

med. & eccles. ad fi.

D. 419.

se, sicut alia peccata: aut intendit, quod negligentia causas ignorantiam, sic peccatum. Si primum, ad quid in responsione ad tertium, & claris in responsione ad quartum, resoluit se ad negligentiam expresso dicendo: Non remanet negligentia, secundum quam ignorantia est peccatum? Si secundum, extra propositum est, quia questio de negligentia inferius in Secunda secunda tractanda est, & non est formalis questio: quia effectus, seu materia peccati negligentia quereretur, dum ignorantia discutitur.

¶ Ad hoc dicitur, quod quia omne secundum se vitium morale, opponitur secundum se alicui virtuti; morali, & ignorantia non opponitur alicui virtuti morali, sed scientie; ideo ignorantia non est secundum se peccatum propter quod non tractatur de ea in Secunda secunda, sed tractatur hic de ea inter generales causas peccati. Et quia secundum se non est peccatum, oportet secundum illud esse peccatum, secundum quod ingreditur mali moralis ordinem, quod ex eius opposito, scientia scilicet seu cognitione, patere potest. Constat autem, quod cognitio materia est illius moralis virtutis, que vocatur studiositas, & contrariorum virtutum scilicet defectum, quorum primum vocatur curiositas, alterum vero inordinatum videtur, & communi nomine vocatur negligentia.

Ignorantia igitur, que est omnis scientie, ex parte virtutis deficientis se tenet, ac per hoc peccati rationem tantum habet, in quantum sub illa negligentia cadit: & hoc intendit hic auctor. Nec propterea est questio ista non formalis, aut extra propositum, sed formalissima de ignorantia: si est peccatum in proprio tractatu necessaria, ut causam peccati, pec-

teriore, neque exteriorem. ergo A
 ignorantia non est peccatum.
 ¶ 2 Præ. Peccatum directius opponitur gratiæ, quam scientiæ; sed priuatio gratiæ non est peccatum, sed magis pena quædam consequens peccatum. ergo ignorantia, quæ est priuatio scientiæ, non est peccatum.
 ¶ 3 Præ. Si ignorantia est peccatum, hoc non est nisi in quantum est uoluntaria: sed si ignorantia sit peccatum in quantum est uoluntaria, uidetur peccatum in ipso actu uoluntatis consistere magis quam in ignorantia. ergo in ignorantia non erit peccatum, sed magis aliquid consequens ad peccatum.
 ¶ 4 Præ. Omne peccatum per penitentiam tollitur, nec aliquid peccatum transiens reatu, remanet actu, nisi solum originale; ignorantia autem non tollitur per penitentiam, sed adhuc remanet actu, omni reatu per penitentiam remoto. ergo ignorantia non est peccatum, nisi forte sit originale.
 ¶ 5 Præ. Si ipsa ignorantia sit peccatum, quando remaneret ignorantia in homine, tandiu actu peccaret: sed continue manet ignorantia in ignorante. ergo ignorans continue peccaret. quod patet esse falsum: quia sic ignorantia esset grauissimum. non ergo ignorantia est peccatum.
 SED CONTRA. Nihil meretur penam nisi peccatum: sed ignorantia meretur penam, secundum illud 1. ad Corin. 14. Si quis ignorat, ignorabitur. ergo ignorantia est peccatum.
 RESPON. Dicendum, quod ignorantia in hoc a nescientia differt, quod nescientia dicit simplicem scientie negationem. unde cuiusque deest aliquarum rerum scientia, potest dici nescire illas; secundum quem modum Dionysius in angelis nescientiam ponit septimo capitulo cæl. Hierarch. * Ignorantia uero importat scientiæ priuationem, dum scilicet alicui deest scientia eorū, que aptus natus est scire. Horum autem quedam aliqui scire tenentur, illa scilicet, sine quorum scientia non potest debitum actum recte exercere. Unde omnes tenentur scire communiter ea que sunt fidei, & uniuersalia iuris præcepta: singuli autem ea que ad eorum statum, uel officium spectant. Quedam uero sunt, que et si aliquis natus est scire, non tamen ea scire tenentur: sicut theorematia geometriæ, & contingentiæ particularia, nisi in casu. Mani-

festum est autem, quod quicumque negligit habere, uel facere id quod tenetur habere, uel facere, peccat peccato omissionis. Vñ propter negligentiam, ignorantia eorum quæ aliquis scire tenetur, est peccatum, non autem impuratur homini ad negligentiam, si nesciat ea que scire non potest. unde horum ignorantia inuincibilis est, quæ studio superari non potest, & propter hoc talis ignorantia, cum non sit uoluntaria, eo quod non est in potestate nostra eam repellere, non est peccatum. Ex quo patet, quod nulla ignorantia inuincibilis est peccatum: ignorantia autem inuincibilis est peccatum, si sit eorū quæ aliquis scire tenetur, non autem si sit eorum quæ quis scire non tenetur.
 AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, * in hoc quod dicitur dictum, uel factum, uel concupitum, sunt intelligentiæ etiam negationes oppositæ, secundum quod ommissio habet rationem peccati: & ira negligentia, secundum quam ignorantia est peccatum, continetur sub prædicta definitione peccati, in quantum pretermittitur aliquid, quod debuit dici, uel fieri, uel concupisci ad scientiam debitam acquirendam.
 AD SECUNDUM Dicendum, quod priuatio gratiæ et si secundum se non sit peccatum, tamen ratione negligentie preparandi se ad gratiam, potest habere rationem peccati, sicut & ignorantia: & tamen quantum ad hoc est dissimile, quia homo potest aliquam scientiam acquirere per suos actus: gratia uero non acquiritur ex nostris actibus, sed ex Dei munere.
 AD III. Dicendum, quod sicut in peccato transgressionis peccatum non consistit in solo actu uoluntatis, sed etiam in actu uolito, qui est imperatus a uoluntate, ita in peccato omissionis non solum actus uoluntatis est peccatum, sed etiam ipsa ommissio, in quantum est aliquid uoluntaria, & hoc modo ipsa negligentia sciendi, uel etiam ipsa inconsideratio est peccatum.
 AD QUARTUM Dicendum, quod licet transeunte reatu per penitentiam, remaneat ignorantia secundum quod est priuatio scientie, non tamen remanet negligentia secundum quam ignorantia peccatum dicitur.
 AD QUINTUM Dicendum, quod sicut in aliis peccatis omissionis solo illo tempore homo actu peccat, pro quo præceptum affirmatiuum obligat, ita est etiam de peccato ignorantie. Non enim continuo ignorans actu peccat, sed solum quando est tempus acquirendi scientiam, quam habere tenetur.

catum quoque, esse agnoscat, & non excusare sequentia: sed quia non est secundum se peccatum, oportuit respondendo dicere, secundum quod est peccatum, & dictum est secundum negligentiam. Et scito, quod negligentia est nomen equiuocum, uel quasi equiuocum ad peccatum oppositum prudentie, & ad peccatum oppositum studiositati, & illa est in intellectu, ista in uoluntate: illa defectu sollicitudinis precipiendi in qualibet materia ex remissa uoluntate oppositi boni procedentem significat, ista uoluntate intensionem respectu commisionis contrarie, & remissa respectu omissionis studiositatis, sicut cetera uicia moralia defectiua: unde ad istam spectat ignorantia affectata, & ignorantia negligens, illa per commissionem hæc per omissionem, sicut ad pusillanimitatem spectat affectata paruitas, & ommissa magnitudo. Eiusdem namque rationis est commissio contrarij, & ommissio uirtutis. unde negligentie opposita sollicitudini est effectus negligentie oppositæ studiositati pro quanto est uoluntas remissa circa studiositatem, & propter hanc propinquitatem, & communicationem in nominibus, non euaui author discernere de qua negligentia loqueret, ueritatem præsertim temp saluum uidens, quia una infert aliam, ut patet.

9. 71. ar. 6. ad 1.

D. 610.

¶ Super

Super quest. septuagesima sexta. articulum tertium.

In ar. 5. dubium occurrit circa prima uerba corporis, scilicet. Ignorantia de se habet quod actum quem causat, faciat inuoluntarium. Primo, quia uoluntarium est ens posituum contrarii, scilicet uoluntario ignorantia autem est negatio. nullum autem non ens de se habet quod faciat ens. Secundo, quia si ignorantia, causans per accidens causat per se inuoluntarium illius actus, sequitur, quod ignorantia semper excuset a toto suo per se effectu scilicet inuoluntario, quauis non excuset ab effectu per accidens, & sic falsum esset per se loquendo, quod ignorantia quandoque excusat a toto, sed non a toto.

Sup. q. 74. ar. 1. id 2. & ar. 5. eo & ad 1. & di. 22. q. 2. ar. 2. & 4. di. 9. ar. 3. q. 2. & ma. q. 3. a. 8. & quo lib. 9. ar. 15. cor. & Pfal. 24. & Ro. 1. le. 7. princ. 1. ar. retr. ca. c. 9. o. 1. q. 6. ar. 8.

It. 3. de li. ar. c. 18. co. 1.

ARTICVLVS III.

Utrum ignorantia excusat ex toto a peccato.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod ignorantia ex toto excuset a peccato. Quia Augustinus dicit, Omne peccatum uoluntarium est, sed ignorantia: causat in uoluntarium: ut supra habitum est. Ergo ignorantia totaliter excusat peccatum.

¶ 2. Præter id quod aliquis facit præ intentionem, per accidens agit: sed intentio non potest esse de eo quod est ignotum. ergo id quod per ignorantiam homo agit, per accidens se habet in actibus humanis: sed quod est per accidens, non dat speciem. nihil ergo quod est per ignorantiam factum, debet iudicari peccatum, uel uirtuosum in humanis actibus.

¶ 3. Præter. Homo est subiectum uirtutis & peccati, in quantum est particeps rationis: sed ignorantia excludit scientiam, per quam ratio perficitur. ergo ignorantia totaliter excusat a peccato.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in lib. de libe. arb. quod quædam per ignorantiam facta, recte im-

probantur: sed solum illa recte improbantur, que sunt peccata. ergo quedam per ignorantiam facta sunt peccata. non ergo ignorantia omnino excusat a peccato.

RESPON. Dicendum, quod ignorantia de se habet quod faciat actum quem causat, inuoluntarium esse. Iam autem dictum est, quod ignorantia dicitur causare actum, quem scientia apposita prehibeat: & ita talis actus si scientia adesset, esset contrarius uoluntati, quod importat nomen inuoluntari: si uero scientia, quæ per ignorantiam priuatur, non prohiberet actum propter inclinationem uoluntatis in ipsum, ignorantia huius scientiæ non facit hominem inuoluntarium, sed non uolentem, ut dicitur in tertio Ethic. & talis ignorantia, quæ non est causa actus peccati, ut dictum est, quia non causat inuoluntarium, non excusat a peccato. Et eadem ratio est de quacunque ignorantia non causante, sed conseqente, uel concomitante actum peccati: sed ignorantia, quæ est causa actus, quia causat inuoluntarium, de se habet quod excuset a peccato: eo quod uoluntarium est de ratione peccati. Sed quod aliquando non

rius, sed per non uoluntarium, sicut album per nigrum dicitur, & non album. Ex hoc ergo quod non causat inuoluntarium, inferre non excusationem a peccato, est inopinatius sequens.

AD hoc dicitur, quod ignorantia concomitans habet ditionem. Prima est, quod facit nescientem non uolentem, et factam uoluntarie id ignori. Secunda est, quod permittit actum qui fit, esse totaliter uoluntarium: & ex hac conditione sequitur quod quicquid imparetur agenti sine illa ignorantia, in uero conditione habet, quod non det, seu apponat peccatum peccati circumstantiam ex ignoto. & si hoc uocatur excusatio, distingui potest, quod excusare a peccato contingit dupliciter: excusando a per se pertinentibus ad actum, & hoc modo ignorantia non excusat: quia ut dictum est, relinquit ipsum in esse inuoluntario, & non facit ipsum inuoluntarium esse, ut non dicitur. Alio modo excusando ab omnino per accidens concomitantibus, & ab his excusat, quia non merentur, nec demerentur actibus, sed actibus: & actus pensantur secundum per se pertinentia, & non secundum omnino per accidens, quæ sub concomitantibus cadunt. Et quoniam omnis scientia, & ars est de his, quæ sunt per se, ideo auctor negat ignorantiam talem excusare. & ratio fuit optima relata ad actum peccati, in ordine ad quem tractatur de ignorantia licet nanque uoluntarium tollatur per tractatorum & contrarium: quia tamen negatio concomitantium nihil ponit, & actus aliquid ponit, impossibile est, quod uoluntarium tollatur per actum, qui tollatur per inuoluntarium: & hoc album per nullum posituum tollitur, nisi per nigrum. Item Augustinus litera, quod quia ignorantia concomitans non causat inuoluntarium actum, ideo non excusat a per se spectantibus ad actum illum, quod est clarum: cum quo tamen fiat, quod excusetur inuoluntario per accidens, quia nullus fit ex illa ignorantia in eo actus, uel illa, ut patet in exemplo dato, & in eo qui proprio actus actus coniungali, alienam se supponentem cognoscit, ignorantia concomitante.

In eodem 3. art. circa primum modum, quo ignorantia non

Ad secundam dicitur, concedendo quod ignorantia semper excusat